

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินผลโครงการการพัฒนาศักยภาพชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
2. แนวคิดเกี่ยวกับสายใยรักแห่งครอบครัว
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับโครงการและการบริหาร โครงการ
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ
5. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ในการศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544, หน้า 46) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งหมายถึงการที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 238) ให้ความหมายว่าชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

สนธยา พลศรี (2545, หน้า 22) ให้ความหมายของชุมชนว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

ประเวศ วะสี (ออนไลน์, 2546) ได้อธิบายความเป็นชุมชนว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำมีการติดต่อสื่อสาร การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น ตามลำดับการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สมณะ โพธิ์รักษ์ (ออนไลน์, 2555) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบไปด้วย 14 ประการ ดังนี้

1. เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดถึงลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม
2. เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระผู้อื่น
3. มีงาน มีกิจการที่มั่นคง
4. ขยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น
5. อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง
6. ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ฟุ้งเฟื่อง ไม่ผลาญพร่า สรุ่ยสุร่าย
7. มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่าย
8. ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม
9. มีความพร้อมเพรียง ความสามัคคี อบอุ่น เป็นเอกภาพ
10. สัมผัสได้ในความเป็นปึกแผ่น แน่นหนา ของความเป็นภราดรภาพ
11. มีความแข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด ยั่งยืน
12. เป็นสังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” มีประโยชน์ คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคม ทั่วไปใน

รอบกว้าง

13. อุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม ไม่กักตุนหรือกอบโกย
14. มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละ อย่างเป็นสุข และเห็นเป็นคุณค่าของคนตาม ศักดิ์ธรรม

คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้ (2546, หน้า 60) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหว
4. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมไปรงใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ
5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุป 4 ประการ คือ 1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 2) เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล 3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึงความภักดี ความรัก ความหวงแหน ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน 4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีความสงบสุขและคนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และมีคุณธรรม

ความหมายของการพัฒนาศักยภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 238) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนา โดยรูปศัพท์ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Development” แปลว่า การเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวเติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าสนใจ (ปกรณัม ปรีชากร, 2538, หน้า 5) ส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้นหมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยาใช้คำว่า

“พัฒนา” หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโต ทำให้่องงามและมากขึ้น

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนา โดยความหมายจากรูปศัพท์จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตองงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ

ปกรณ์ ปริยากร (2538, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนาที่เข้าใจโดยทั่วไป มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายจากรูปศัพท์ คือ หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ (ยุวรัตน์ วุฒิมณี, 2526, หน้า 1) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาที่แตกต่างกันกล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่าสมบูรณ์กว่าก็แสดงว่าเป็นการพัฒนา

สทริทเทิน (Streeten, 1972, p. 3 อ้างถึงใน ชิตยา สุวรรณชญ, 2527, หน้า 354) กล่าวว่า นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 5) กล่าวว่านักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือ มนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคมซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพุทธศาสนา คือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุขและมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผนคือ ด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผน เรียกว่า การบริหารและการจัดการนั่นเอง

การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างมีกระบวนการ โดยมีจุดมุ่งหมาย

ศักยภาพ คือ การมนุษย์เราทุกคนมีความสามารถที่จะทำงานทุกสิ่งให้ลุล่วงสำเร็จได้ดังที่ตั้งความหวังไว้ แต่ว่าใครจะประสบความสำเร็จดังที่มุ่งหวังไว้ก็ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด มีความพยายาม มุ่งมั่นที่จะทำสิ่งนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด และมีการนำเอาความสามารถที่ซ่อนเร้นภายในร่างกายออกมาใช้ประโยชน์ได้มากเพียงใด ความสามารถที่ซ่อนเร้นนี้เราเรียกว่า “ศักยภาพ”

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การนำเอาความสามารถที่ซ่อนเร้นภายในร่างกาย นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการ มนุษย์เราเมื่อต้องการทำงานบางอย่าง จำเป็นต้องมีความรู้ใน

สิ่งนั้น ๆ มีความพยายามและมุ่งมั่นในการที่จะทำงานให้ดีที่สุด แต่มนุษย์เรามักจะทำงานเพียงลำพัง เปรียบเสมือนการมองเหรียญด้านเดียว หากมนุษย์เราได้มีการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นก็จะเกิดมุมมองที่ต่างกัน เมื่อได้ทำงานร่วมกันแล้วก็จะมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานที่ทำให้มากที่สุด ทำให้มีมุมมองที่กว้างกว่าเดิม มีการจัดทำข้อมูล จัดเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูลอย่างมีระบบ ผลสุดท้ายงานที่ทำก็จะเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การนำเอาความสามารถของบุคคลออกมาใช้งานอย่างมีกระบวนการ โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้นเติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิม

การพัฒนาองค์กร (Organization Development) หรือ OD

กัลยาณี สุธสมบัติ (ออนไลน์, 2550) กล่าวถึง การพัฒนาองค์กรไว้สรุปได้ดังนี้ ในการบริการการเปลี่ยนแปลงจะประสบความสำเร็จได้ต้องรวมถึงการพัฒนาองค์กร (OD) ด้วย โดยนิยามการพัฒนาองค์กร หมายถึง การทำแผนเพื่อใช้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงองค์การให้เกิดความมีประสิทธิภาพและให้ความสำคัญด้านความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น (More Effective and More Human) จะเห็นว่ากระบวนการทัศน์ของการพัฒนาองค์กร (OD Paradigm) คือการให้ความสำคัญต่อคุณค่าของมนุษย์และความก้าวหน้าขององค์การควบคู่กันไป เน้นความร่วมมือและกระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดจนการมีจิตวิญญาณของการแสวงหา (Spirit of Inquiry) กล่าวโดยสรุปว่าค่านิยมที่ถือเป็นสาระสำคัญเชิงปรัชญาของการพัฒนาองค์กร ได้แก่

1. ให้การนับถือต่อตน (Respect for People) โดยเชื่อว่า มนุษย์มีความรับผิดชอบมีสติปัญญาและต้องการให้การใส่ใจและควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์
2. ไว้วางใจและช่วยเหลือผู้อื่น (Trust and Support) กล่าวคือ องค์กรที่ถือว่ามีความสุขที่ดีและมีประสิทธิภาพต้องมีลักษณะของความไว้วางใจ มีความเชื่อถือมีบรรยากาศที่เปิดเผยและให้การเกื้อกูลต่อกัน
3. มีความเสมอภาคด้านอำนาจ (Power Equalization) ในองค์กรที่มีประสิทธิภาพจะไม่เน้นการใช้อำนาจและการควบคุมตามสายการบังคับบัญชาเป็นประเด็นสำคัญ
4. กล้าเผชิญปัญหา (Confrontation) โดยไม่เลี่ยง ไม่ประวิงเวลาหรือหนีปัญหาที่เกิดขึ้น แต่จะใช้วิธีเผชิญปัญหาอย่างเปิดเผย
5. การมีส่วนร่วม (Participation) โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงจะได้รับโอกาสมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพราะการได้มีส่วนร่วมยังทำให้ต้องผูกพันต่อการนำข้อยุติลงสู่การปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

เทคนิคที่ใช้ในการพัฒนาองค์กร

กัลยาณี สูงสมบัติ (ออนไลน์, 2550) กล่าวถึง เทคนิคที่ใช้ในการพัฒนาองค์กรไว้สรุปได้ดังนี้ เนื่องจากการพัฒนาองค์กรเป็นแผนรวมที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงสภาพการทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบุคลากรแต่ละคนขององค์กรพร้อมกับปรับปรุงให้การดำเนินงานตามภารกิจขององค์กรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น กิจกรรมของ OD ก็คือ แสวงหาทางที่ส่งเสริมการ

กระบวนทัศน์ (Paradigm) หมายถึง วิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า ซึ่งตั้งอยู่บนฐานการมองโลกความเป็นจริงแบบหนึ่งหรืออาจหมายความว่า ทักษะแม่บทเพราะเป็นทักษะพื้นฐานที่เป็นตัวกำหนด วิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่าและวิถีชีวิตทั้งหมดของผู้คน

แผนพัฒนาองค์กรจึงประกอบด้วยเทคนิคต่าง ๆ หลายอย่าง (บางครั้งเรียกว่า กิจกรรมสอดแทรก หรือ OD Interventions) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญใช้เพื่อปรับปรุงการทำงานขององค์กรทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรโดยรวม เทคนิคการพัฒนาองค์กรที่เป็นนิยามแพร่หลาย ได้แก่ การสำรวจข้อมูลย้อนกลับ (Survey Feedback) การฝึกอบรมเพื่อฝึกการรับรู้ (Sensitivity Training) การสร้างทีมงาน (Team Building) โปรแกรมสร้างคุณภาพในชีวิตงาน (Quality of Work Life Programs) และการบริหาร โดยยึดวัตถุประสงค์ (Management by Objectives) และการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Creating a Learning Organization)

กล่าวโดยสรุปในปัจจุบันความซับซ้อน ผันผวน และรุนแรงของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้องค์กรต่างต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อความอยู่รอด ความมั่นคง และการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องพยายามปรับตัวในเชิงรุก โดยคาดการณ์ในอนาคต เพื่อทำการวางแผนและสร้างการเปลี่ยนแปลงล่วงหน้าอย่างมีเทคนิค มีกลยุทธ์ ถ้าปรับตัวไม่ทันก็จะเสียโอกาสในการแข่งขันและเสี่ยงต่อความล้มเหลวขององค์กรการเปลี่ยนแปลง (Change) คือ กระบวนการที่ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น ในส่วนราชการมีการปฏิรูประบบราชการ มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มีขั้นตอนการทำงานได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้นทำงานให้เสร็จจุลวงได้ในจุดเดียว (One Stop Services)

แนวคิดเกี่ยวกับสายใยรักแห่งครอบครัว

ความเป็นมาของโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี (2549, หน้า 74) เป็นที่ทราบดีว่าพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ฯ ได้ทรงปฏิบัติหน้าที่แรกของความเป็นแม่ด้วยการถวายพระกนิษฐาธาดแก่พระโอรสตั้งแต่เมื่อแรกประสูติ ด้วยทรงสนพระทัยศึกษาเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจังก่อนจะมีพระประสูติกาล เนื่องจากทรงเห็นว่านมแม่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ

ต่อลูก ดังที่เคยประทานสัมภาษณ์ไว้ในหนังสือจดหมายข่าว คือ สายใย ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2548 ซึ่งจัดทำโดยศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทยว่า ตั้งใจแต่แรกว่าถ้าไม่มีปัญหาอะไรจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพราะทราบจากการอ่านหนังสือ จากคุณหมอและสื่อต่าง ๆ ว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจของลูกมากที่สุด อยากให้ลูกแข็งแรงและมีสุขภาพดี ที่สำคัญที่สุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในระยะเกือบ 6 เดือนแรก เป็นการให้ภูมิคุ้มกันโรคให้แก่ลูก เนื่องจากในนมแม่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันเกี่ยวกับโรคทางเดินหายใจ และโรคทางเดินอาหารได้เป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนคือ พระองค์ที่ไม่เคยมีอาการท้องเสียและอาการภูมิแพ้ต่าง ๆ เลย ในระยะที่เสวยนมแม่อย่างเดียวในช่วง 6 เดือนแรก

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ฯ ได้ประทานพระกนิษฐาราชแด่พระโอรสนานกว่า 7 เดือนโดยประทานพระกนิษฐาราชเพียงอย่างเดียวเป็นเวลาห้าเดือนครึ่ง และได้ทรงดูแลอภิบาลพระโอรสอย่างใกล้ชิด เมื่อทรงเห็นผลดีที่เกิดขึ้นกับพระโอรสอย่างชัดเจนจึงรับสั่งว่า น่าจะมีโครงการที่สนับสนุนให้แม่เลี้ยงลูกตั้งแต่แรกเกิดอย่างใกล้ชิดเพื่อสุขภาพและพัฒนาการที่ดีของลูก

ทั้งนี้ทรงมีพระปรีชาญาณในการสร้างเสริมสถาบันครอบครัวและแก้ไขปัญหาเยาวชนโดยทรงเห็นว่าเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากจะต้องเริ่มแก้ไขที่สถาบันครอบครัวด้วยการให้ความอบอุ่นแก่เด็กตั้งแต่แม่เริ่มตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด “โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว” จึงกำเนิดขึ้นด้วยพระปรีชาญาณ ดังกล่าว “ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงปรีชาญาณเกี่ยวกับโครงการสายใยรักฯ ซึ่งในเบื้องต้นเกิดมาจากความต้องการของข้าพเจ้าที่อยากจะดูแลปัญหาเยาวชนที่ไม่มีอนาคต หรือพวกเราร้อนจรจัด ข้าพเจ้าตระหนักดีว่าปัญหาเหล่านี้แก้ไขได้ยาก คือ ต้องแก้ไขที่สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นต้นเหตุโดยการให้ความอบอุ่นแก่เด็กตั้งแต่แม่เริ่มตั้งครรภ์จนคลอดและเด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องซึ่งความอบอุ่นของครอบครัวจะทำให้เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีสุขภาพจิตที่ดี อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะติดตัวเด็กไปในอนาคต” จากพระปรีชาญาณดังกล่าวนี้ทำให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ฯ ทรงตั้งพระทัยแน่วแน่ในการปฏิบัติพระภารกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการให้ความสำคัญต่อการเลี้ยงดูบุตร การสร้างความรักความผูกพันในครอบครัว ตลอดจนทรงส่งเสริมการพัฒนาเด็กและครอบครัว โดยที่ผ่านมาได้ทรงตั้งโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ณ ศาลามิตราภิรมย์ วังสุโขทัย ทรงปฏิบัติพระภารกิจที่ศูนย์นมแม่ ศูนย์อนามัยที่ 10 จังหวัดเชียงใหม่ ที่โรงพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี และโรงพยาบาลวชิระ กรุงเทพมหานคร ฯลฯ

วัตถุประสงค์

1. มุ่งหวังที่จะรณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกของสังคมไทยให้เห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวและการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิด

2. มุ่งเน้นการจัดทำโครงการ หรือแนวทางการปฏิบัติที่เป็นตัวอย่างในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้กับข้าราชการ - บริพารในพระองค์ฯ เพื่อเป็นสวัสดิการ สร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อแบ่งเบา และลดภาระการดูแลบุตรหลานและสมาชิกในครอบครัว

3. ส่งเสริมให้หน่วยงาน และเอกชน ที่เป็นแหล่งความรู้หรือสถานประกอบการต่าง ๆ สนับสนุนให้มีโครงการต่าง ๆ สำหรับครอบครัวอย่างเหมาะสม มีมาตรฐาน สอดคล้องและต่อเนื่องกัน อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของสถาบันครอบครัว และลดปัญหาสังคม

4. ส่งเสริมพื้นที่ในโครงการ ดังนี้

4.1 โครงการในพระองค์ 904 จำนวน 121 ครอบครัว

4.2 อำเภอปึกธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 141 ครอบครัว

4.3 อำเภอเมือง/พระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 54 ครอบครัว

4.4 อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 56 ครอบครัว

4.5 นำร่องโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว 76 จังหวัด ๆ ละ 1 แห่ง

4.6 ขยายผลในทุกอำเภอ และตำบล

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงจัดตั้งโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวขึ้น ทั้งนี้ โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงรับโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวไว้ในพระราชูปถัมภ์ และด้วยมีสายพระเนตรอันยาวไกล ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารที่ทรงเล็งเห็นว่า สถาบันครอบครัวอบอุ่นจะเป็นรากฐานในการพัฒนาและก่อเกิดสังคมสงบที่ร่มเย็นน่าอยู่ในอนาคต ภายใต้แนวคิดการอนามัยแม่และเด็กเป็นบริการสุขภาพพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชากร ซึ่งเริ่มตั้งแต่การดูแลครรภ์ เพื่อให้การตั้งครรภ์และการคลอดมีคุณภาพ มารดาและทารกปลอดภัย ปราศจากภาวะแทรกซ้อน และมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ต่อเนื่องถึงการให้การดูแลเด็กช่วงปฐมวัย เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตและมีพัฒนาการสมวัยอย่างองค์รวมมีสุขภาพะทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบริการของโรงพยาบาล เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินงาน ซึ่งในระดับชุมชนบุคลากรที่เป็นเครือข่ายในการพัฒนางาน สาธารณสุขและเป็นทรัพยากรกำลังคนที่สำคัญด้านสุขภาพได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขและชมรมสายใยรักแห่งครอบครัว โดยการพัฒนาศักยภาพของชมรมให้สามารถช่วยเหลือ และสนับสนุนให้หญิงตั้งครรภ์ในชุมชนมาฝากครรภ์ก่อนอายุครรภ์ 12 สัปดาห์ รวมทั้งในระยะตั้งครรภ์และหลังคลอด เพื่อให้เกิดการพัฒนาและขยายผลการดำเนินงาน รวมทั้งขยายเครือข่ายชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวจึงได้จัดทำโครงการการพัฒนาศักยภาพชมรมสายใยรักแห่งครอบครัว องค์การ

บริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และพัฒนาศักยภาพของชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวให้สามารถช่วยเหลือและสนับสนุนให้หญิงตั้งครรภ์ในชุมชนมาฝากครรภ์ก่อนอายุครรภ์ 12 สัปดาห์ รวมทั้งในระยะตั้งครรภ์และหลังคลอด ตลอดจนขยายเครือข่ายการพัฒนาสุขภาพแม่และเด็กจากสถานบริการสาธารณสุขสู่ชุมชน ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยสมาชิกชมรมสายใยรักแห่งครอบครัว จำนวน 400 คน

จากการการดำเนินงานโครงการการพัฒนาศักยภาพชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวของขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี พบว่า ปัจจัยสำเร็จของการพัฒนาชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวคือ บุคลากรทั้งในส่วนเจ้าหน้าที่และสมาชิกชมรมสายใยรักต้องมีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอ รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินงานจากผู้บริหารทั้งภาคส่วนราชการและท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้อัตรามารดาฝากครรภ์ก่อน 12 สัปดาห์มากกว่า ร้อยละ 50.00 และอัตรามารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนสูงถึงร้อยละ 70.00

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการและการบริหารโครงการ

หลักการจัดทำโครงการ

“โครงการ” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Project” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือระดับหนึ่งของแผนงาน (Plan) และในบางตำรา ถือว่ามีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า Program ซึ่งหมายถึงแผนงานที่มีรายละเอียดในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า โครงการ คือ “Project” หรือ “Program” ในภาษาอังกฤษนั่นเอง

โครงการเป็นส่วนประกอบสำคัญของแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีนักวิชาการ/ หน่วยงานได้ให้แนวคิดไว้หลายลักษณะ ดังนี้

นิสา ชูโต (2541, หน้า 39) ได้ให้ความหมายของโครงการไว้ว่า โครงการ หมายถึง ความคิด แนวทางกิจกรรม หรือผลรวมที่เกิดจากกิจกรรมที่ได้จัดวางไว้ในกิจกรรมนั้น ๆ แนวคิดการจัดกิจกรรมหรือกลุ่มของกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ มีงบประมาณและระยะเวลาการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประชุม รอดประเสริฐ (2542, หน้า 5) ได้สรุปความหมายของโครงการว่า โครงการเป็นแผนงานที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบ โดยประกอบด้วย กิจกรรมย่อยหลายกิจกรรมที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานและคาดหวังที่จะให้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่าจะต้องมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดในการดำเนินงานจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจนและต้องมีพื้นที่ในการดำเนินงานเพื่อให้บริการและสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลในพื้นที่นั้น และจะต้องมีบุคคลหรือหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงาน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544, หน้า 45) กล่าวถึงโครงการไว้ว่า โดยทั่วไปแล้วงานโครงการมักจะเริ่มต้นจากปัญหาหรือความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว สภาพปัญหานั้นจะหมดสิ้นไป หรือเบาบางลงไปตามเป้าหมายของโครงการที่ระบุไว้ ความสำคัญของโครงการแต่ละโครงการน่าจะขึ้นอยู่กับความสำคัญของปัญหาที่โครงการแต่ละอันมุ่งหวังจะขจัดให้สิ้นไป ปัญหาแต่ละอย่างไม่ควรจะมีข้อจำกัดว่าจะแก้ไขได้ด้วยโครงการเพียงโครงการเดียว และวิธีการในการแก้ปัญหาก็ไม่จำเป็นต้องจำกัดให้มีเพียงอย่างเดียว

พิสนุ พองศรี (2551, หน้า 24) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า คำว่า โครงการมีลักษณะและระยะเวลาที่สิ้นสุดแน่นอนและจะไม่ทำซ้ำอีกซึ่งอาจยกเว้นถ้ามีการปรับให้ต่างจากเดิม จึงสรุปได้ว่าโครงการไม่ใช่งานประจำตามปกติที่มีลักษณะเป็น โปรแกรมที่กำหนดไว้ตลอด แต่จะช่วยเสริมงานปกติให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการจัดทำโครงการที่นักวิชาการได้กล่าวไว้นั้น สรุปได้ว่าการจัดทำโครงการเป็นภารกิจสำคัญของหน่วยงานที่จะต้องดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพคุณภาพชีวิตประชาชนในทุกด้าน โครงการเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานที่กำหนดไว้ ดังนั้น โครงการจึงต้องจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายในการเริ่มต้นและดำเนินการจนสิ้นสุดโครงการ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนมีวิธีการดำเนินงาน โดยต้องมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งความสำคัญของโครงการขึ้นอยู่กับความสำคัญของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่มีหลายวิธี

ลักษณะของโครงการที่ดี

โครงการเป็นแผนงานที่จัดทำขึ้นเพื่อการปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยงานให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โครงการที่ดีย่อมหมายถึง ประสิทธิภาพของการดำเนินงานและผลตอบแทนที่คุ้มค่า และนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานในที่สุด

ประชุม รอดประเสริฐ (2542, หน้า 10) กล่าวถึงโครงการที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. สามารถแก้ปัญหาขององค์กรหรือหน่วยงานได้
2. มีรายละเอียดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานได้ หรือมีความเป็นไปได้สูง
3. รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับปัญหาหรือหลักการและเหตุผล วิธีดำเนินการต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น
4. สามารถสนองความต้องการของสังคม ของกลุ่มชนส่วนใหญ่และหน่วยงานของประเทศชาติ
5. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์กร

6. โครงการที่ดีต้องยืดหยุ่นได้ คือ สามารถเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อโครงการนั้นอยู่เสมอ

7. โครงการที่ดีจะต้องมีการประเมินผลได้

8. โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ

9. โครงการต้องได้รับการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรอย่างเหมาะสมและทางด้านการบริหารอย่างแท้จริง

10. โครงการจะต้องมีระยะเวลาดำเนินงาน กล่าวคือ จะต้องระบุถึงวันเวลาที่เริ่มต้นและวันเวลาที่แล้วเสร็จอย่างแน่ชัด

จากลักษณะของโครงการที่ดีที่นักวิชาการได้กล่าวไว้นั้น สรุปได้ว่า ลักษณะของโครงการที่ดีจะต้องแก้ปัญหาของหน่วยงานได้ องค์ประกอบของโครงการต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม มีเป้าหมายการดำเนินการและระยะเวลาดำเนินงานที่ชัดเจน ยืดหยุ่นและประเมินผลได้ โดยกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงได้รับการสนับสนุนอย่างแท้จริงสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพและเกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด

องค์ประกอบของโครงการ

องค์ประกอบของโครงการโดยทั่วไปจะครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจพิจารณาโครงการได้โดยสะดวกและช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการเห็นทิศทางในการปฏิบัติงานสามารถดำเนินการตามโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพในการเขียนโครงการรูปแบบอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะของโครงการและข้อกำหนดแต่ละหน่วยงาน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของโครงการไว้ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 9 - 10) กล่าวว่า องค์ประกอบของโครงการหรือโครงสร้างของโครงการนั้น แท้ที่จริงแล้วมาจากความพยายามตอบคำถามของผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาและตัดสินใจอนุมัติโครงการ

เทศ แก้วกลสิกรรม (2543, หน้า 6 - 9) ได้กำหนดองค์ประกอบของโครงการไว้ดังนี้

1. ชื่อโครงการเป็นการระบุเพื่อให้ทราบว่ามีความหมายอย่างไรและหวังผลตอบแทนในรูปแบบใดจะต้องชัดเจนและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของโครงการนั้น

2. ความสำคัญของที่มาของโครงการ หน่วยงานบางแห่งจะใช้หลักการและเหตุผลแทนความสำคัญและที่มาของโครงการ ซึ่งต้องแสดงให้เห็นสภาพปัญหาและความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้นอย่างชัดเจน

3. การกำหนดวัตถุประสงค์ จะต้องมีความเป็นไปได้ วัดได้ ระบุสิ่งที่ต้องการได้มีเหตุผล และมีขอบเขตเวลาการดำเนินงานที่ชัดเจน และควรกำหนดวัตถุประสงค์หลังจากที่ได้ดำเนินการวิเคราะห์ปัญหา เนื้อหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา

4. การกำหนดเป้าหมายของโครงการเนื่องจากเป้าหมายเป็นการแสดงถึงความต้องการที่ระบุในเชิงปริมาณ คุณภาพ หรือลักษณะเฉพาะและมักจะมีเวลากำกับด้วย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการในอนาคตในแต่ละช่วงเวลา

5. การกำหนดกิจกรรม กิจกรรมเป็นขั้นตอนที่จะเป็นผลให้เกิดการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของโครงการที่กำหนดไว้ โดยมีประสิทธิภาพสูงสุด กิจกรรมที่ดีจะต้องครอบคลุมหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ระยะเวลาของการปฏิบัติงาน และขอบเขตหรือพื้นที่สำหรับปฏิบัติงาน

6. การกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนการดำเนินโครงการ ควรจะกำหนดให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการกี่ปี มีระยะเริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อใด ส่วนการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานนั้น ประกอบด้วยสาระสำคัญของกิจกรรมซึ่งจะเขียนเรื่องเป็นข้อ ๆ แผนดำเนินงานซึ่งระบุกิจกรรมการดำเนินงานกับช่วงระยะเวลาที่จะปฏิบัติกิจกรรม กำหนดตัวผู้รับผิดชอบ โดยระบุถึงตำแหน่งหรือชื่อของผู้รับผิดชอบ

7. การกำหนดทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ ทรัพยากรเป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย คน เครื่องจักร เครื่องมือ วัสดุหรืออุปกรณ์ การใช้ทรัพยากรจะต้องประหยัดแต่เกิดประโยชน์สูงสุด

8. ค่าใช้จ่ายโครงการเป็นส่วนสำคัญของโครงการ สามารถพิจารณาถึงผลตอบแทนที่ได้รับว่าคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่เพียงใดและจะต้องมีความเหมาะสมกับการดำเนินงานในแต่ละโครงการจากแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของโครงการที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของโครงการจะครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจพิจารณาโครงการได้โดยสะดวกและช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการเห็นทิศทางในการปฏิบัติงาน องค์ประกอบสำคัญของโครงการ ได้แก่ ชื่อโครงการ ความสำคัญและที่มาของโครงการวัตถุประสงค์ เป้าหมายกิจกรรม รายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการและค่าใช้จ่ายในโครงการ

หลักการบริหารโครงการ

การบริหารโครงการเป็นกระบวนการที่จะทำให้คนทำงานในกิจกรรมต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ถ้าบริหารโครงการโดยใช้หลักการที่ถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพก็จะทำให้โครงการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้ การบริหารโครงการ

จึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารโครงการไว้ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ (2535, หน้า 48) กล่าวว่า การบริหารโครงการ หมายถึง รูปแบบของการทำงานของมนุษย์ที่มีลักษณะการทำงานเป็นกลุ่มที่มีการประสานกันตลอดเวลา ตลอดจนถึงมีการกำหนดทิศทาง มีการจัดระเบียบวิธีการทำงานและการติดตามวัดผลสำเร็จของงานที่ทำอยู่เสมอด้วย

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 5) ได้ให้ความเห็นว่า การบริหารโครงการ คือ การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างหนึ่งที่ยังต้องการกำหนดไว้

ประชุม รอดประเสริฐ (2542, หน้า 48) กล่าวว่า การบริหารโครงการเป็นงานชนิดหนึ่งที่มีผู้มีความเกี่ยวข้องทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุถึงความสำเร็จหรือตามเป้าหมายที่บุคคลเหล่านั้นต้องการ

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารโครงการที่นักวิชาการได้กล่าวไว้นั้น สรุปได้ว่า หลักการบริหารโครงการเป็นกระบวนการที่หน่วยงานหรือองค์กรนั้นกำหนดขึ้น ซึ่งเป็นขั้นตอนการทำงานเพื่อให้การดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ

ความหมายของการประเมินโครงการ

สุวิมล ศิริภานันท์ (2545, หน้า 67) ได้อธิบายถึงการประเมินว่า การประเมิน มีความหมายใน 2 นัย คือ หากเป็นการประเมินในความหมายของการวัดผลจะเป็นการประเมินที่ได้พัฒนาขึ้นตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ของการวัด โดยเน้นความเป็นปรนัยในเชิงประจักษ์ ความเที่ยงตรงของการวัด ความเป็นมาตรฐานของเครื่องมือที่ใช้วัดและการตีความหมายจากคะแนนที่วัดได้ แต่ถ้าเป็นการประเมินในความหมายของการวิจัยเป็นการประเมินที่ได้นำระเบียบวิธีวิจัยมาประยุกต์ใช้เพื่อตัดสินใจและพัฒนาโครงการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เยาวดี รามชัยกุล วิบูลย์ศรี (2546, หน้า 41) ได้ให้ความหมายของโครงการว่า โครงการ หมายถึง แผนงานที่กำหนดไว้ในลักษณะที่มีใช่เป็นงานประจำ แต่เป็นงานพิเศษที่มีความสำคัญซึ่งจะต้องรีบดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ภายในกำหนดเวลาที่แน่นอนและภายในวงเงินงบประมาณที่กำหนด อย่างไรก็ตามโครงการบางอย่าง ซึ่งต้องดำเนินการในลักษณะที่ต่อเนื่อง และเป็นระยะเวลาที่ยาวนานจนอาจจะกลายเป็นงานประจำไปจนกว่าจะมีการยุติ/ยกเลิก

หรือปรับเปลี่ยนไปในทิศทางใหม่ในที่สุด ทั้งนี้แล้วแต่การให้ความสำคัญและความจำเป็นของโครงการนั้น ๆ เป็นหลัก

สมหวัง พิชยานุวัฒน์ (2554, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการใดโครงการหนึ่ง เพื่อช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถตัดสินใจถูกต้องมากยิ่งขึ้น

สุวิมล ติรกานันท์ (2548, หน้า 74) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับ 1) การจัดเก็บข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการในทุกรูปแบบและทุกขั้นตอน 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ 3) การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และ 4) สารสนเทศจากข้อมูลสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

กล่าวโดยสรุป การประเมินโครงการจึงหมายถึง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับโครงการโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การวางแผน การดำเนินการและผลกระทบที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นการกำหนดคุณค่า หรือข้อดีของโครงการดังกล่าวว่า ดีหรือไม่ อย่างไร หรือเป็นการค้นหาว่าผลสำเร็จของกิจกรรมจากการดำเนินโครงการที่กำหนดไว้ว่าสามารถ ประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนหรือไม่

ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมิน

เนื่องจากการวิจัยประเมินผลโครงการเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เงินและเวลาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการวิจัยประเมินผลโครงการจะกระทำก็ต่อเมื่อ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541, หน้า 3)

1. โครงการนั้นเป็นโครงการที่สำคัญ มีค่าใช้จ่ายสูง มีผลกระทบต่อระบบการปฏิบัติงาน และต่อประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโครงการนั้นยังหารูปแบบหรือแนวทางที่แน่นอนไม่ได้ หรือยังไม่แน่ใจเกี่ยวกับแนวทาง กระบวนการ ขั้นตอน หรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของโครงการ

2. โครงการนั้นมีความสลับซับซ้อน ทั้งในแง่กระบวนการ ขั้นตอน หลักเกณฑ์และองค์ประกอบของโครงการ ตลอดจนผล และผลกระทบของโครงการ ซึ่งทำให้ยากแก่การสังเกตเชิงจิตวิสัย หากไม่มีการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์

3. มีความต้องการหลักฐานทางข้อมูลที่ได้มีการจัดเก็บอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นวัตถุวิสัยและหลักฐานทางข้อมูลเป็นสิ่งที่จำเป็นในการที่จะให้ทุกคนยอมรับในความถูกต้องของข้อสรุป

4. การตัดสินใจที่เกิดขึ้นมีความสำคัญต่อสังคม ต่อระบบงาน ต่อกลุ่มบุคคลและเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีค่าใช้จ่ายสูง

การประเมินผลโครงการมีความมุ่งหมายและความสำคัญตามความคิดเห็นของนักวิชาการในหลายแง่มุม ดังนี้

มาวซันด์ (Moursund, 1973, p. 9) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. เพื่อที่จะทราบว่า การปฏิบัติงานตามโครงการบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่
2. เพื่อที่จะทราบว่า เป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายที่ปฏิบัติได้จริงหรือไม่ และเป็นเป้าหมายที่มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

มิตเซล (Mitzel, 1982) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อแสดงผลการพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ
2. เพื่อช่วยให้ผู้ตัดสินใจมีการตัดสินใจที่ถูกต้องขึ้น
3. เพื่อการบริการข้อมูลแก่ฝ่ายการเมืองเพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย

การประเมินผลเป็นกิจกรรมการวัดผลการดำเนินงานที่มุ่งเน้นความถูกต้องที่เป็นอยู่จริง การประเมินเป็นเทคนิคหรือกระบวนการบริหารกระบวนการหนึ่งที่ทำเพื่อวัดคุณค่าของโครงการหรือระดับความสำเร็จในการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ ในทางปฏิบัติการประเมินจะใช้วิธีการวิจัยหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยเน้นด้านการปฏิบัติมากกว่าด้านทฤษฎีหรือสร้างทฤษฎีขึ้นใหม่ แต่การประเมินมีจุดมุ่งหมายที่จะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานต่อหรือเลิกดำเนินงานตามโครงการ โครงการต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นในการบริหารงานให้เป็นไปตามแผนย่อมจะมีอยู่มากมายและทุกโครงการจะต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นอันมากไม่ว่าจะเป็นคน เงินและวัสดุ การประเมินโครงการจะทำให้ทราบถึงผลการปฏิบัติงานจริงกับผลที่คาดว่าจะได้รับ

กระบวนการของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการของการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ของโครงการอย่างมีระบบ โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย เพื่อการปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น กระบวนการในการประเมินโครงการ อาจมีขั้นตอนและรายละเอียดของขั้นตอนแตกต่างกันไปตามแนวคิดของนักวิชาการทางการประเมินโครงการของแต่ละบุคคล หรืออาจมีรายละเอียดแตกต่างเพราะรูปแบบ หรือประเภทของการประเมิน อย่างไรก็ตามก็ถือว่าการประเมินผลโครงการนอกจากจะประเมินโครงการทั้งหมดโดยส่วนรวมแล้ว แต่ละส่วนของโครงการจะต้องได้รับการประเมินควบคู่กันไปด้วยเสมอ คือ การประเมินข้อมูลนำเข้า (Input) การประเมินตัวกระบวนการ (Processor) และ

การประเมินผลงาน (Output) ซึ่งแต่ละส่วนและโดยทั้งหมดของโครงการประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาและพิจารณาถึงรายละเอียดวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการที่กำหนดขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่สามารถดำเนินการได้หรือไม่ จะมีการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ให้ปฏิบัติได้โดยลักษณะใด การประเมินผลโครงการในขั้นตอนนี้ถือได้ว่าเป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือปฏิบัติงานจริงเป็นการตรวจสอบและทบทวนความเรียบร้อยวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นสำคัญ

2. การศึกษาความเป็นไปได้ของข้อมูล ซึ่งเป็นการประเมินข้อมูลและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในการดำเนินการว่ามีความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่ การประเมินในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบทบทวนความเหมาะสมของทรัพยากรที่จะต้องใช้เพื่อการบริหารโครงการนั่นเอง

3. การเก็บรวบรวมและการกระทำกับข้อมูลและทรัพยากรเป็นการวิเคราะห์ถึงกระบวนการในการดำเนินโครงการในลักษณะการเก็บรวบรวม และการจำแนกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่เป็นส่วน และให้มีความเป็นจริงมากที่สุด การประเมินขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบกระบวนการว่าเหมาะสมกับข้อมูลหรือทรัพยากรที่นำเข้าหรือไม่

4. การวิเคราะห์ การแปลความหมาย และการสรุปผล เป็นขั้นตอนที่ข้อมูลได้ผ่านกระบวนการเรียบร้อยแล้ว ผู้ประเมินต้องทำการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นเช่นใด ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลงานของโครงการที่เกิดขึ้นด้วยผลงานที่ปรากฏนั้น โทนงการ โดยรวมเป็นเช่นใดเป็นโครงการที่ให้ผลประโยชน์คุ้มค่ากับการดำเนินงานหรือไม่ ควรปรับเปลี่ยนให้ดีขึ้น หรือล้มเลิกโครงการนี้เสีย

กระบวนการที่กล่าวมานั้นเป็นกระบวนการทั่วไปของการประเมินโครงการและการประเมินโครงการแต่ละโครงการนั้นปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่งที่จะต้องเกี่ยวข้อง และส่วนสำคัญในการพิจารณาเพื่อการประเมินผลโครงการด้วย คือ ระยะเวลา (Timing Periods) ของการดำเนินงานโครงการ นอกจากนี้ในการประเมินผลโครงการจะต้องอาศัยสิ่งสำคัญหรือข้อคิดที่สำคัญอีกหลายชนิด เช่น ข้อเท็จจริง ผลประโยชน์ ความเป็นไปได้ มาตรฐานและอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณา

ประเภทของการประเมินโครงการ การประเมินโครงการจำแนกได้หลายประเภทตามเหตุผลของนักวิชาการแต่ละบุคคล ดังเช่น

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการใด ๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยป้อน ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหาร

จัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์ หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับในขณะเดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น

- 1.1 การประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social Impact Assessment - SIA)
- 1.2 การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological Impact Assessment - EIA)
- 1.3 การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact Assessment - PIA)
- 1.4 การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological Impact Assessment - TIA)
- 1.5 การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment - PIA)
- 1.6 การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment - POIA)
- 1.7 การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment)

การประเมินโครงการก่อนดำเนินการนี้มีประโยชน์สำหรับนักลงทุนเพื่อศึกษาว่าก่อนลงมือโครงการใด ๆ นั้นจะเกิดความคุ้มค่าแก่การลงทุน (Cost Effectiveness) หรือจะเกิดผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร เทคโนโลยี และระดับนโยบายหรือไม่ หากได้ทำการศึกษารอบคอบแล้ว อาจจะได้ผลคาดการณ์ล่วงหน้าว่า จะเกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไร ปัญหา อุปสรรค เป็นอย่างไร เพื่อผู้เป็นเจ้าของโครงการจะได้ ตัดสินล่วงหน้าว่าจะเลิกโครงการหรือปรับปรุงองค์ประกอบและกระบวนการบริหารจัดการโครงการเพียงใด เพื่อให้เกิดผลดี

2. การประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ อาจจะจำแนกเป็นในห้วงเวลาเริ่มต้นโครงการ (Inception Study) และระหว่างดำเนินโครงการที่ผ่านพ้นช่วงแรกไปแล้ว (Formative Evaluation) ผลที่ได้จากการประเมินดังกล่าวนี้จะช่วยปรับปรุงทั้งปัจจัยป้อน กระบวนการบริหารจัดการและแม้แต่วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการให้เป็นไปตามความเหมาะสมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีชื่อเรียกการประเมินแบบนี้อีก เช่น การประเมินความก้าวหน้า (Progress Evaluation) และการประเมินการดำเนินการ (Implementation Evaluation) เป็นต้น ในการดำเนินโครงการด้านการท่องเที่ยวและการศึกษาอาจใช้วิธีการประเมินระหว่างดำเนินโครงการเพื่อทบทวนแผนและปรับเปลี่ยนของโครงการ ปรับตารางการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งการประชาสัมพันธ์ การตลาด การส่งเสริมการขาย และปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงของ โครงการ เป็นต้น

3. การประเมินผลรวมสรุป (Summative Evaluation) มักใช้หลังสิ้นสุดโครงการใหม่ ๆ เพื่อค้นหาประสิทธิผลของการดำเนินโครงการว่าบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร หรือทบทวนกระบวนการบริหารจัดการว่า ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวประการใด

4. การประเมินผลกระทบของโครงการเป็นการตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในแต่ละ โครงการ และภาพรวมของผลกระทบทั้งหลาย ๆ ชนิด เช่น ผลกระทบด้าน

สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ระบบนิเวศ หรือสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ประชากร และด้านนโยบาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการประเมินผลกระทบนั้นว่า ต้องการเน้นด้านใดเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้รับผิดชอบโครงการจำเป็นต้องศึกษาว่า ในเชิงนิเวศศาสตร์แล้วจะต้องมีการประเมินผลกระทบด้านใดบ้าง

จากขั้นตอนในการประเมินผลข้างต้นนั้น สิ่งสำคัญคือโครงสร้างของการประเมินผล โครงการควรที่จะแสวงหาบุคคลทั้งภายในและภายนอกโครงการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลด้วย เพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความเที่ยงตรงของการประเมิน การได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการประเมิน เช่น เกณฑ์การวัดผล เทคนิคและขอบเขตในการวัดผล เป็นต้น นอกจากนี้ผู้มีหน้าที่ในการประเมินผลจะต้องคำนึงถึงกระบวนการในการประเมินผล กับระบบโครงสร้าง บทบาท อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารในองค์กร ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ผลการประเมินผลกับตำแหน่งหน้าที่ของผู้ใช้ผลการประเมินในโครงสร้างหน้าที่ขององค์กรอีกด้วย ดังนั้นขั้นตอนในการประเมินผลจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการนั่นเอง

รูปแบบการประเมินโครงการ รูปแบบหรือแบบจำลองการประเมินโครงการมีหลายแบบ ในที่นี้ขอเสนอรูปแบบพอสังเขป ดังนี้

คอมราด และวิลสัน (Comrad & Wilson, 1985, pp. 20 - 30 อ้างถึงใน ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, 2533, หน้า 122 - 144) กล่าวว่า ถ้าพิจารณาถึงแนวทางการประเมินที่หน่วยต่าง ๆ ใช้ในการประเมินโครงการทางการศึกษาทั้งหลาย จะพบว่า มีรูปแบบการประเมินที่นิยมใช้กัน 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินตามวัตถุประสงค์ (Goal - Based Model) ผู้ปฏิบัติงานการประเมินรูปแบบนี้ คือ ไทเลอร์ เป็นรูปแบบการประเมินที่เก่าแก่ที่ใช้กันอย่างกว้างขวางที่สุดในการประเมินโครงการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาประยุกต์ไปใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการคิดรูปแบบอื่น ๆ อีกหลายรูปแบบ เพื่อใช้เป็นหลักในการประเมินโครงการศึกษาต่าง ๆ ว่าบรรลุจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด

ตามทัศนะรูปแบบการประเมินตามวัตถุประสงค์ การประเมิน หมายถึง กระบวนการอธิบายวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของโครงการ กำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานแล้วใช้เครื่องมือต่าง ๆ วัดผลดำเนินงาน โครงการองค์ประกอบที่สำคัญของการประเมินโครงการตามรูปแบบนี้คือ วัตถุประสงค์ของโครงการและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจในการรวบรวมและการแปลผลข้อมูลที่ได้มา รวมทั้ง การพิจารณาตัดสินใจในเรื่องคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้จากโครงการด้วยการวางแผนประเมินโครงการหรือหลักสูตรตามแนวนี้นี้ทำได้หลายวิธี แต่ละวิธีจะพิจารณาดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1.1 แจกแจงวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของโครงการให้ชัดเจน
- 1.2 กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานของโครงการ
- 1.3 กำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่จะใช้ในการตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการ
- 1.4 กำหนดเทคนิคและกระบวนการในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน

โครงการ

- 1.5 รวบรวมข้อมูล
- 1.6 เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้เพื่อนำไปสู่การพิจารณาการตัดสินใจเรื่องคุณค่าหรือประโยชน์ของโครงการเผยแพร่การประเมินโครงการ

2. รูปแบบการประเมินแบบการตอบสนอง (Responsive Model) รูปแบบการประเมินโครงการลักษณะนี้พัฒนามาจากการประเมินของ สกริเวน (Scriven) ซึ่งประเมินโดยยึดจุดมุ่งหมายและผลข้างเคียง (Side Effect) เป็นหลักของ สเตค (Stake) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินขึ้นมาจากแนวคิดของสกริเวน เรียกว่า Responsive Model โดยมีนักประเมินโครงการหลายคนให้การสนับสนุนตามแนวความคิดนี้ เช่น กูบา (Guba), ลินคอล์น (Lincoln) การประเมินโครงการลักษณะนี้ เน้นที่กิจกรรมมากกว่าจุดมุ่งหมายของ โครงการ และนอกจากนั้นยังให้ความสนใจกับปัญหาและสิ่งเกี่ยวข้องต่าง ๆ กับผู้ใช้บริการโครงการนั้นด้วย หรือกล่าวอีกในหนึ่งว่า การประเมินรูปแบบ Responsive Model ก็เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของผู้ร่วมโครงการ

การประเมินรูปแบบของ Responsive Model มีขั้นตอนการประเมินดังนี้

- 2.1 สัมภาษณ์ผู้ร่วมกิจกรรมของโครงการ เช่น ผู้ใช้บริการ ผู้ดำเนินงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
- 2.2 กำหนดขอบข่ายของโครงการ
- 2.3 สํารวจกิจกรรมของโครงการ
- 2.4 ทบทวนความมุ่งหมายที่แท้จริงของโครงการและเรื่องอื่น ๆ จากผู้ร่วมโครงการ
- 2.5 รวบรวมปัญหาและข้อโต้แย้งต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการ
- 2.6 กำหนดข้อมูลที่ต้องการจากปัญหาและข้อโต้แย้ง
- 2.7 เลือกผู้สังเกตการณ์และผู้พิจารณาตัดสิน
- 2.8 รวบรวมข้อมูล
- 2.9 จัดเตรียมศึกษาเฉพาะกรณี
- 2.10 สรุปรูปปัญหาและข้อโต้แย้ง
- 2.11 เสนอผลการประเมิน

3. รูปแบบการประเมินโดยผู้ชำนาญ (Connoisseurship Model) การประเมินในรูปแบบนี้มีความแตกต่างจากรูปแบบการประเมินทั้ง 2 รูปแบบที่กล่าวมาแล้ว ไอส์เนอร์ (Eisner) ได้เสนอแนวคิดของการประเมินตามรูปแบบนี้ นิยมนำไปเป็นแนวปฏิบัติในการประเมินโครงการทางการศึกษาหรือหลักสูตรกันมาก การประเมินตามรูปแบบนี้เน้นที่บทบาทของผู้ประเมินซึ่งจะเป็นผู้ชำนาญเกี่ยวกับโครงการ นอกจากนี้ ยังมีข้อแตกต่างจาก 2 รูปแบบที่กล่าวมา คือ

3.1 การประเมินตามรูปแบบนี้ไม่ได้ยึดจุดมุ่งหมาย ไม่ได้คำนึงถึงปัญหาและรูปแบบต่าง ๆ และไม่ได้จัดประเมินโดยอาศัยการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ แต่เป็นการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

3.2 การประเมินตามรูปแบบนี้ใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การสรุปผลการประเมินจะขึ้นอยู่กับผู้ชำนาญ

3.3 การประเมินตามรูปแบบนี้จะเป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อโครงการของผู้ประเมิน ซึ่งก็คือผู้ชำนาญนั่นเอง

การประเมินตามรูปแบบ Connoisseurship Model ผู้ชำนาญเป็นผู้กำหนดแนวทางด้วยตนเอง นับตั้งแต่กระบวนการรวบรวมเอกสาร เพื่อศึกษาหรือสังเกต หลังจากนั้นผู้ชำนาญก็จะพิจารณาตัดสินใจด้วยการทำความเข้าใจลักษณะและคุณภาพของโครงการจากเอกสารที่รวบรวมมาได้จากการสรุปผล การประเมินจะเป็นแนวคิดเห็นของผู้ชำนาญเองทั้งสิ้น

4. รูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Decision - Making Model) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาอย่างรอบด้านไม่ว่าจะเป็นจุดหมายของโครงการ หรือปัญหาข้อโต้แย้งต่าง ๆ ในการประเมิน โครงการต้นแบบของการประเมินตามรูปแบบการประเมินเพื่อตัดสินใจ Decision - Making Model มี 2 แบบ คือ CIPP Model ของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และ CSE Model ของอัลคิน (Alkin) ทั้งสองรูปแบบนี้ มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกันมาก คือ อธิบายความหมายของการประเมินว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการจำแนกรวบรวมและเสนอข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของความมุ่งหมายการวางแผนการดำเนินงานและผลของโครงการใดในโครงการหนึ่งเพื่อเป็นแนวในการตัดสินใจและเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ส่วน CSE Model นั้นให้คำนิยามของการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องเลือกข่าวสารที่เหมาะสมรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและกิจกรรมประเมินผลแบบ CIPP Model ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ กล่าวคือ

4.1 Context Evaluation จะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับสภาพรวม ๆ ของโครงการทั้งหมด รวมทั้งเรื่องของความมุ่งหมาย ปัญหาและอุปสรรค ข้อดีและข้อจำกัด จุดเด่นและจุดอ่อน และสถานะแวดล้อมของโครงการ

4.2 Input Evaluation จะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับสมรรถนะของโครงการและแนวทางในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ดังนั้น ในเรื่องนี้จึงประเมินเกี่ยวกับบุคคลงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการต่าง ๆ

4.3 Process Evaluation จะช่วยให้ข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการว่าดำเนินไปตามที่วางแผนเอาไว้หรือไม่เพียงใด

4.4 Product Evaluation จะช่วยวัดและพิจารณาเกี่ยวกับการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการว่าได้บรรลุตามความต้องการหรือไม่ ควรดำเนินตามโครงการต่อไปหรือปรับปรุงแก้ไขหรือยุติการดำเนินการ

รูปแบบการประเมินแบบซิป

สมชาย คุรงค์เดช (2542, หน้า 45) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินแบบซิปปี (CIPP Model) ซึ่งต้องวิเคราะห์ระบบในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. การประเมินด้านบริบท หรือประเมินเนื้อความ (Context Evaluation) เป็นการศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายของโครงการ ได้แก่ บริบทของสภาพแวดล้อม นโยบาย วิสัยทัศน์ ปัญหา แหล่งทุน สภาพความผันผวนทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนแนวโน้มการก่อตัวของปัญหาที่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ เป็นต้น

2. การประเมินปัจจัยป้อน (Input Evaluation) เพื่อค้นหาประสิทธิภาพขององค์ประกอบที่นำมาเป็นปัจจัยป้อน ซึ่งในด้านการท่องเที่ยวอาจจะจำแนกเป็นบุคคล สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ศักยภาพการบริหารงาน ซึ่งแต่ละปัจจัยก็ยังจำแนกย่อยออกไปอีก เช่น บุคคล อาจพิจารณาเป็น เพศ อายุ มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ความพึงพอใจ ความคาดหวังทัศนคติ ศักยภาพ ความสามารถ ประสบการณ์ ความรู้ คุณวุฒิทางการศึกษา ถิ่นที่อยู่และลักษณะกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการศึกษาต่อจากการประเมินบริบทและปัจจัยป้อนว่า กระบวนการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ เป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่อง จุดอ่อนหรือจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการโครงการที่จะนำโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

4. การประเมินผลิตผล (Product Evaluation) เป็นการตรวจสอบประสิทธิผลของโครงการ โดยเฉพาะความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับผลลัพธ์ที่ได้แล้วนำมาเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ไปตัดสินใจเกณฑ์มาตรฐานนั้นอาจจะกำหนดขึ้นเองหรืออาศัยเกณฑ์ที่บุคคลหรือหน่วยงานอื่นกำหนดไว้ก็ได้

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (มปป.) ได้กล่าวว่าสิ่งที่ควบคู่กับการประเมินทั้ง 4 ข้อข้างต้น ได้แก่ การตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ซึ่งสามารถจะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินสภาวะแวดล้อม มีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินเป็นตัวป้อน มีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ ของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินเป็นตัวป้อน มีบทบาทสำคัญ คือ ควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด และเพื่อปรับปรุงแก้ไขแนวทางการทำงานให้ได้ผลดีที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยผลจากการประเมินที่เกิดขึ้น มีบทบาทหลักคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการยุติ ล้มเลิก หรือขยายโครงการในช่วงเวลาต่อไป

นอกจากนี้ ภูมิศักดิ์ ราสี (มปป.) ได้กล่าวถึงแบบจำลองการประเมินผลตาม CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) โดยสรุปได้ดังนี้

แบบจำลอง (Model) หมายถึง วิธีการสื่อสารทางความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการ ที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อในลักษณะต่าง ๆ เช่น แผนภูมิ แผนผัง ระบบสมการ และรูปแบบอื่น เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย และสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีระบบ การประเมินผลโครงการนั้น มีแนวคิดและโมเดลหลายอย่าง ณ ที่นี้ ขอเสนอแนวคิดและโมเดลการประเมินแบบชิปปี้ หรือ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เพราะเป็นโมเดลที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน

แนวคิด การประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ในปี ค.ศ. 1971 สตัฟเฟิลบีม และคณะ ได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่ม ชื่อ “Educational Evaluation and Decision Making” หนังสือเล่มนี้ ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางเพราะให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผลได้อย่างน่าสนใจและทันสมัยด้วย นอกจากนั้น สตัฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่องจึงกล่าวได้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมินจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน เรียกว่า CIPP Model เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์

การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมินและเขาได้แบ่งประเด็นการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบว่า โครงการที่จะทำสนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร หรือนโยบายหน่วยเหนือหรือไม่เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ หรือไม่ เป็นต้น

การประเมินสถานะแวดล้อมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง โครงการควรจะทำในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร เป็นต้น

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น

การประเมินผลแบบนี้จะทำโดยใช้ เอกสารหรืองานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว หรือใช้วิธีการวิจัยนำร่อง เิงทดลอง (Pilot Experimental Project) ตลอดจนอาจให้ผู้เชี่ยวชาญ มาทำงานให้ อย่างไรก็ตามการประเมินผลนี้จะต้องสำรวจสิ่งที่มีอยู่เดิมก่อนว่ามีอะไรบ้างและตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใด ใช้แผนการดำเนินงานแบบไหนและต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินระหว่าง การดำเนินงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแก้ไข ปรับปรุงให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/ แผนงาน/ โครงการ มักจะไม่สามารถศึกษาได้หลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว การประเมินกระบวนการจะมีบทบาท

สำคัญในเรื่องการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ เพื่อการตรวจสอบการดำเนินของโครงการ โดยทั่วไป การประเมินกระบวนการมีจุดมุ่งหมาย คือ

3.1 เพื่อการหาข้อบกพร่องของโครงการในระหว่างที่มีการปฏิบัติการ หรือ การดำเนินงานตามแผนนั้น

3.2 เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของ โครงการ

3.3 เพื่อการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการดำเนินงานของโครงการ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/ เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณา ในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผล เรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/ โครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมิน สถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการร่วมด้วยจะเห็นได้ว่า การประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทาง การวิเคราะห์ข้อมูลและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

เมื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาของการประเมินผลโครงการ เพื่อจำแนกประเภทของ การประเมินผลโครงการโดยละเอียดแล้ว เราสามารถจำแนกได้ว่าการประเมินผลโครงการมี 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลโครงการก่อนการดำเนินงาน (Pre - Evaluation) เป็นการประเมินว่า มีความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการกำหนดให้มีโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ หรือไม่ บางครั้ง เรียกการประเมินผล ประเภทนี้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) หรือการประเมิน ความต้องการที่จำเป็น (Need Assessment)

2. การประเมินผลโครงการขณะดำเนินงาน (On - Going Evaluation) เป็นการประเมินผล โครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน (Monitoring) และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

3. การประเมินผลโครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน (Post - Evaluation) เป็นการประเมิน ว่าผลของการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้หรือไม่

4. การประเมินผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินผล โครงการ ภายหลังจากการสิ้นสุดการดำเนิน โครงการหรือแผนงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบ ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลจากการมีโครงการหรือปัจจัยอื่น ๆ

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมินผล ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้าที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementation Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เช่น การตัดสินใจเพื่อใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ/ล้มเลิก หรือขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการประเมินแบบ CIPP Model ทั้ง 4 ประการ และประเภทของการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังแผนภูมิ

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์การตัดสินใจ และประเภทการประเมินแบบ CIPP Model

ประเภทการประเมิน	ประเภทการตัดสินใจ
การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation)	การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions)
การประเมินปัจจัยเบื้องต้น/ตัวป้อน (Input Evaluation)	การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้าง (Structuring Decisions)
การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)	การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions)
การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)	การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions)

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้เสนอแนวคิดในการสร้างแบบแผนการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ CIPP Model ซึ่งอาจนำไปประยุกต์ใช้กับการประเมินผลในรูปแบบอื่น ๆ ได้ แบบแผนการประเมินผล มีดังนี้

1. การบรรยายจุดมุ่งหมาย และการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ขอบเขตความรับผิดชอบว่ามีขอบเขตระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ
 - 1.2 เวลาและแนวทางเลือก
 - 1.3 ตัวแปรในการวัดและมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินใจ
 - 1.4 นโยบายในการปฏิบัติงานของผู้ประเมินผล
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเครื่องมือ วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง สภาพการณ์ในการเก็บข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การรายงานผลหรือสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
5. การบริหารการประเมินผล เพื่อเตรียมแผนการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนคือ กำหนดโครงสร้าง กำหนดบุคลากรและทรัพยากร กำหนดวิธีการปฏิบัติ ประเมินผล ประสิทธิภาพของเครื่องมือ กำหนดวิธีการที่จะพัฒนาแบบแผนการประเมิน และการจัดหางบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน การประเมินผลตลอดโครงการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินผลตามแบบจำลอง CIPP Model ของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นระบบอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเริ่มประเมินตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่มดำเนินการ และประเมินอย่างต่อเนื่อง คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ดำเนินการจนกระทั่งผลสัมฤทธิ์ซึ่งเป็นจุดสิ้นสุด

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ในการศึกษา

จังหวัดจันทบุรีตั้งอยู่ทิศตะวันออกของประเทศ ละติจูดที่ 12 - 13 องศาเหนือ ลองจิจูดที่ 101 - 102 องศาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 6,338 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,961,250 ไร่ คิดเป็น 16.60% ของพื้นที่ภาคตะวันออก และเท่ากับ 1.80% ของพื้นที่ประเทศห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 245 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดชลบุรี ระยอง และจังหวัดสระแก้ว
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดตราด และอำเภอไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดตราด และประเทศกัมพูชา

ทิศตะวันตก ติดต่อจังหวัดระยอง และอ่าวไทย

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยงานในรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการและการแก้ไขปรับปรุงระเบียบที่เกี่ยวข้องมาตลอด นับตั้งแต่การจัดให้มีในสภาจังหวัดเกิดขึ้น ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2476 ตามความในพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ในฐานะของสภาจังหวัดในขณะนั้น มีลักษณะเป็นองค์กรตัวแทนของประชาชนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแนะนำแก่คณะกรรมการจังหวัด ยังมิได้มีเป็นฐานะนิติบุคคลที่แตกต่างหากจากราชการบริหารส่วนภูมิภาค ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 ได้มีการตราพระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ. 2481 ขึ้นโดยมีความประสงค์ที่แยกกฎหมายเกี่ยวกับสภาจังหวัดโดยเฉพาะ แต่ยังมีหน้าที่ที่ปรึกษาของคณะกรรมการจังหวัดเท่านั้น

จนกระทั่งได้มีการประกาศให้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 ซึ่งกำหนดให้ข้าราชการเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบบริหารราชการในส่วนสังกัดของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ได้โดยตรง แทนคณะกรรมการการจัดการเดิม โดยผลพระราชบัญญัตินี้ทำให้สภาจังหวัดมีฐานะเป็นสภาที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการ นับตั้งแต่นั้นมา

ในปี พ.ศ. 2498 จึงบังเกิดคำว่า “องค์การบริหารส่วนจังหวัด” ขึ้นในกฎหมายพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 มีฐานะเป็นนิติบุคคล แยกจากจังหวัดที่มีฐานะเป็นราชการส่วนภูมิภาค และให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินถึงปัจจุบัน

องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะมีจังหวัดละ 1 แห่ง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) ถึงแม้จะเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่เป็นการบริหารที่อยู่ในอำนาจของจังหวัด ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการบริหารส่วนภูมิภาคและผู้ที่ทำหน้าที่บริหารส่วนจังหวัดราชการและภูมิภาคจะเป็นบุคคลเดียวกันคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งโครงสร้างองค์การบริหารส่วนภูมิภาคในอดีตแบ่งเป็นฝ่ายบริหารโดยการบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัด และฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารรับผิดชอบดูแลและเป็นหัวหน้าปกครองผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบการบริหารราชการส่วนจังหวัด

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีผลกระทบต่อรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และสุขาภิบาล ซึ่งฝ่ายบริหารมาจากการแต่งตั้งจากข้าราชการประจำ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด และนายอำเภอ มาเป็นผู้บริหาร ซึ่งขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นครั้งยิ่งใหญ่ในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ยกฐานะจากสุขาภิบาลทุกแห่งเป็นเทศบาล และแก้ไข พ.ร.บ. ระเบียบบริหารงานราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 มาเป็นพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด

พ.ศ. 2540 ซึ่งใช้เป็นกฎหมายแม่บทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบันนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2540 เป็นต้นไป

จากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีเจตนารมณ์ให้ประชาชนปกครองตนเองและมีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมืองมากที่สุดมีการปรับปรุงกฎหมายขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2545 และให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเกิดความคล่องตัวมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงมีการแก้ไข พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัด เพิ่มเติมถึง 3 ฉบับ ใน พ.ศ. 2546

องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ มีฐานะเป็นนิติบุคคลเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชนและยึดหลักการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ที่เน้นผลงานเป็นหลักมีการกำหนดแผนงาน โครงการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นอันดับแรก โดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ซึ่งได้รับเลือกโดยตรงจากประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบและเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมทั้งเป็นผู้ดำเนินการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ควบคู่ไปกับสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี แต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ที่ปรึกษาพร้อมเลขานุการเป็นคณะผู้บริหารงานองค์กรและมีปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและรับผิดชอบงานกิจการส่วนจังหวัดโดยมีส่วนราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กองกิจการสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด กองแผนและงบประมาณ กองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม กองคลัง กองช่าง กองส่งเสริมคุณภาพชีวิตและหน่วยตรวจสอบภายใน

โครงการการพัฒนาศักยภาพชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวเป็นงานในหน้าที่ของฝ่ายการสาธารณสุขกองส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ปรากฏตามแผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2544 - 2546 องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง แนวทางการพัฒนาสนับสนุนและพัฒนาด้านการสาธารณสุขและปรากฏตามข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี หมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ ประเภทรายจ่ายเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติราชการที่ไม่เข้าลักษณะรายจ่ายหมวดอื่น ๆ เพื่อจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายโครงการสายใยรักจาก อบจ. จันทบุรี ตั้งงบประมาณไว้ 2,500,000 บาท โดยโครงการการพัฒนาศักยภาพชมรมสายใยรักแห่งครอบครัว เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ดำเนินการตาม โครงการดังกล่าวเพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะ โครงการการพัฒนาศักยภาพชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวและผลที่ได้จากการศึกษา

จะนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการและประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มรกต บัวแดง (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชนโดยการสร้างพลังเพื่อการบริหารจัดการงานสาธารณสุขมูลฐานภายใต้ระบบงบประมาณแนวใหม่ มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาผลของการอบรมเชิงปฏิบัติการในรูปแบบการสร้างพลังต่อการพัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชน ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และรับรู้บทบาทขององค์กรชุมชน และความสามารถในการบริหารจัดการด้านการวางแผนงานสาธารณสุขมูลฐานภายใต้ระบบงบประมาณแนวใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของชุมชนและระดับการรับรู้บทบาทขององค์กรชุมชนก่อนการอบรมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการอบรมอยู่ในระดับสูง

จินตนา พัฒนพงศ์ธร และศันสนีย์ เจตน์ประยูร (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือน ความพึงพอใจระยะเวลาที่แม่คิดจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การสนับสนุนจากสามี และปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือน ผลการวิจัยพบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือน ปี พ.ศ. 2545 พบอัตราร้อยละ 13.80 ซึ่งมี อัตราเพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2542 ร้อยละ 10.88 และมารดาที่มีความพึงพอใจที่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับมากถึงร้อยละ 83.40 ซึ่งมารดาส่วนใหญ่คิดว่าระยะเวลาที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ควรอยู่ในช่วง 9 - 12 เดือน ร้อยละ 43.40 ส่วนสามีเห็นด้วยกับการที่แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในอัตราร้อยละ 93.90 และให้การสนับสนุนภรรยาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึงร้อยละ 92.80 ในด้านปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ อาชีพของมารดาทั้งก่อนและหลังการมีบุตรคนล่าสุด ภาวะผิปกติหรืออาการแทรกซ้อนของเด็ขณะอยู่ในโรงพยาบาล ระยะเวลาที่คิดจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดา ความพึงพอใจของมารดาที่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การได้รับการสนับสนุนจากสามี การปฏิบัติตามบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มารดาได้รับจากสถานบริการ ฯ ได้แก่ ครึ่งชั่วโมงหลังคลอดเด็กได้ดูดนมทันที การไม่ให้น้ำนมผสมและอาหารอื่น ๆ การให้ลูกดูดนมตามที่ต้องการ การได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ ฯ และการมีกลุ่มช่วยเหลือแม่ในหมู่บ้าน ดังนั้นการที่จะเพิ่มอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือน ให้สูงขึ้นควรมีมาตรการทางกฎหมายโดยการขยายวันลาคลอดให้ได้ครบ 4 เดือน การพัฒนาคุณภาพการดูแลขณะคลอดและดูแลทารก

หลังคลอด เพื่อมิให้มีภาวะแทรกซ้อน เช่น การขาดออกซิเจนของทารก การดำเนินงานโรงพยาบาล และสถานอนามัยสายสัมพันธ์แม่ - ลูก เพื่อให้สถานบริการ ฯ ปฏิบัติตามบันได 10 ขั้น ความสำเร็จ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยการมีทีมประเมินซ้ำ การช่วยเหลือและการสอนให้แม่หลังคลอดเตรียมตัว ก่อนทำงานนอกบ้าน โดยบีบน้ำนมเก็บไว้เลี้ยงลูก การมีกลุ่มแม่ในชุมชนเพื่อช่วยเหลือให้เลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ได้สำเร็จและให้มีการประชาสัมพันธ์ความสำคัญของนมแม่ เน้นนมแม่สร้างลูกฉลาด อย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อย 4 เดือน บรรลุตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้

สิทธิพงษ์ ประทีปสุขปกรณ์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนา ศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (เอส เอ็ม แอล) ศึกษากรณีหมู่บ้านต้นแบบศาลเจ้าก๋ง อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลสำเร็จของโครงการ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคที่ เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ตามกรอบการประเมิน โครงการ CIPP ผลการศึกษาพบว่าโครงการมีความสำเร็จ เนื่องจาก 1) เป็นโครงการที่จัดสรร งบประมาณตามหลักเกณฑ์ 2) มีการจัดเตรียมทรัพยากรในการจัดทำกิจกรรมอย่างครบถ้วน กำหนด ระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างชัดเจน นำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงาน มีความเหมาะสม ของพื้นที่โครงการ และเจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน 3) คณะกรรมการมีการ ดำเนินงานตามแผนงาน มีการติดตามกำกับดูแลงาน ประสานกับหน่วยงานของภาครัฐ 4) โครงการ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ประชาชนมีความพึงพอใจการดำเนินโครงการ

วรรณวิมล วิเชียรฉาย และคณะ (2549, หน้า 104) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจ ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนหลังคลอดของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลพระปกเกล้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนหลังคลอดของหญิงตั้งครรภ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงตั้งครรภ์ที่ฝากครรภ์ ในโรงพยาบาลพระปกเกล้า จำนวน 300 ราย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) หญิงตั้งครรภ์จำนวนมากมีความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 5 อันดับแรกว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างลูกและพ่อแม่ ร้อยละ 99.00 ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของสมองและสติปัญญาของลูก ร้อยละ 97.00 ทำให้ลูกได้รับ สารอาหารครบถ้วน และถ้ามีน้ำนมไม่เพียงพอสามารถส่งเสริมให้น้ำนมเพียงพอได้ ร้อยละ 96.00 และสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนได้แม้ไม่มีใครเห็นด้วย ร้อยละ 79.00 เมื่อวิเคราะห์ความเชื่อของหญิงตั้งครรภ์เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่รายด้านพบว่า หญิงตั้งครรภ์ จำนวนมากมีความเชื่อด้านการรับรู้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก มีความเชื่อด้านการรับรู้อุปสรรคอยู่ใน ระดับปานกลาง มีความเชื่อด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองอยู่ในระดับปานกลาง มีความเชื่อ

ด้านการรับรู้แรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับมากและมีความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่รวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) หญิงตั้งครรภ์จำนวนมากมีความตั้งใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนเพราะว่าช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างท่านและลูกเป็นผลดีต่อสุขภาพของลูกและช่วยลดค่าใช้จ่าย เมื่อวิเคราะห์ความตั้งใจของหญิงตั้งครรภ์เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมมารายด้านพบว่า หญิงตั้งครรภ์จำนวนมากมีความตั้งใจด้านการรับรู้ความยากง่าย/ ความสามารถของตนเองในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้านทัศนคติทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง/ การสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับมากและมีความตั้งใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลร่วมกันทำนายความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนหลังคลอดของหญิงตั้งครรภ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) คือ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความสามารถของตนเอง การรับรู้อุปสรรค การรับรู้แรงสนับสนุนทางสังคม และอาชีพ มีอิทธิพลในทางบวก ส่วนระดับการศึกษา มีอิทธิพลในทางลบ โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 31.00

กัญญา เชื้อเงิน (2552, หน้า 60) ได้ศึกษาการประเมินผลการดำเนินโครงการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมคลองบางพระ และพัฒนาพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดตราดใช้การประเมินรูปแบบ (CIPP Model) ซึ่งเป็นการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการของสำนักงานเทศบาลเมืองตราด อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด จำนวน 25 คน ศึกษาด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองตราด 4 ชุมชน จำนวน 275 คน ศึกษาด้านผลผลิต การประเมินผลโครงการมีความสอดคล้องและเหมาะสมภาพรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกตามรายด้านการประเมินได้ดังนี้ ด้านผลผลิตพบว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสมของผลการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านกระบวนการ มีความสอดคล้องและเหมาะสม ในระดับมาก ด้านบริบทมีความสอดคล้องและเหมาะสมในระดับมาก และน้อยที่สุดคือ ปัจจัยนำเข้า มีความสอดคล้องและเหมาะสมในระดับมากตามลำดับ และการดำเนินโครงการพบปัญหาอุปสรรค คือ มีการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานเชิงบูรณาการน้อยระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง

กฤษพล เรียงเล็กจังก์ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการชุมชนทหารเข้มแข็งของหน่วยงานกองเรือยุทธการ โดยศึกษาข้อเสนอแนะของชุมชนที่มีต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ โครงการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 346 คน การสุ่มตัวอย่างได้ใช้การสุ่มอิงทฤษฎีความน่าจะเป็นวิธีแบ่งชั้นภูมิแล้วทำการสุ่ม จากข้อค้นพบดังกล่าว มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ รัฐบาลควรส่งเสริมนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งในชุมชนร่วมกับ

เหล้ากองทัพอย่างต่อเนื่อง โดยกองเรือยุทธการได้มีการประสานกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมสนับสนุนโครงการดังกล่าว ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ คือ คณะทำงานโครงการควรเพิ่มความถี่ในการพบปะชุมชน เข้าร่วมประชุมและร่วมกิจกรรมระหว่างสมาชิกชุมชน ควรเพิ่มการฝึกอบรมให้กับวิทยากร กระบวนการ และภาวะผู้นำชุมชน ส่วนข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ คือ การศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อศึกษาข้อเปรียบเทียบโครงการชุมชนทหารเข้มแข็ง ในหน่วยงานอื่น ๆ ของกองทัพ รวมถึงผลกระทบต่อเนื่องทุกด้านจากการดำเนินงาน

ประเวช ผ้าเจริญ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์สถานีตำรวจภูธรแกลง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลโครงการ ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน (Process) ด้านผลผลิต (Product) และปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการ พบว่า ผลการดำเนินโครงการตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์สถานีตำรวจภูธรแกลง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ภาพรวม 4 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านบริบทผลการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกระบวนการ ถัดมาคือ ด้านผลผลิต และระดับสุดท้ายคือ ด้านปัจจัยนำเข้า

วิระยุทธ ทูมทอง (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี ศึกษาเฉพาะกลุ่มเกษตรกรทำสวนมาบไพ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน (Process) ด้านผลผลิต (Product) โดยการประเมินรูปแบบ CIPP Model กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำสวนมาบไพ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 133 คน พบว่า การประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยและจำแนกด้านรายได้ดังนี้ ด้านบริบทมีความสอดคล้องในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านกระบวนการมีความเหมาะสมในระดับน้อย ด้านผลผลิตมีความคิดเห็นในระดับมาก ส่วนปัญหาอุปสรรคพบว่า กลุ่มมีเงินทุน วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ขาดการประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการดำเนินงานขาดความรู้เข้าใจในการบริหารจัดการองค์กร สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม สังกัดหลายองค์กร และมีหนี้สินหลายทาง ปัจจัยการผลิตมีมีราคาสูงขึ้น ราคาผลผลิตตกต่ำ และภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มในด้านต่าง ๆ ไม่ต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะมีดังนี้ในด้านบริบท ภาครัฐควรมีนโยบายในการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มอย่างจริงจังต่อเนื่อง ด้านปัจจัยนำเข้าให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ เงินทุน ปัจจัยการผลิต วัสดุอุปกรณ์ และให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ด้านกระบวนการดำเนินงานให้กลุ่มมีการวางแผนสำรวจความต้องการของสมาชิก มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร การเชื่อมโยง

เครือข่ายระหว่างกลุ่ม การอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในด้านต่าง ๆ ด้านผลผลิตเพื่อความเข้มแข็งของกลุ่มควรมีการระดมทุนเพิ่มขึ้น ให้มีการศึกษาดูงาน การส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการแก่สมาชิก และครอบครัวให้สมาชิกช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

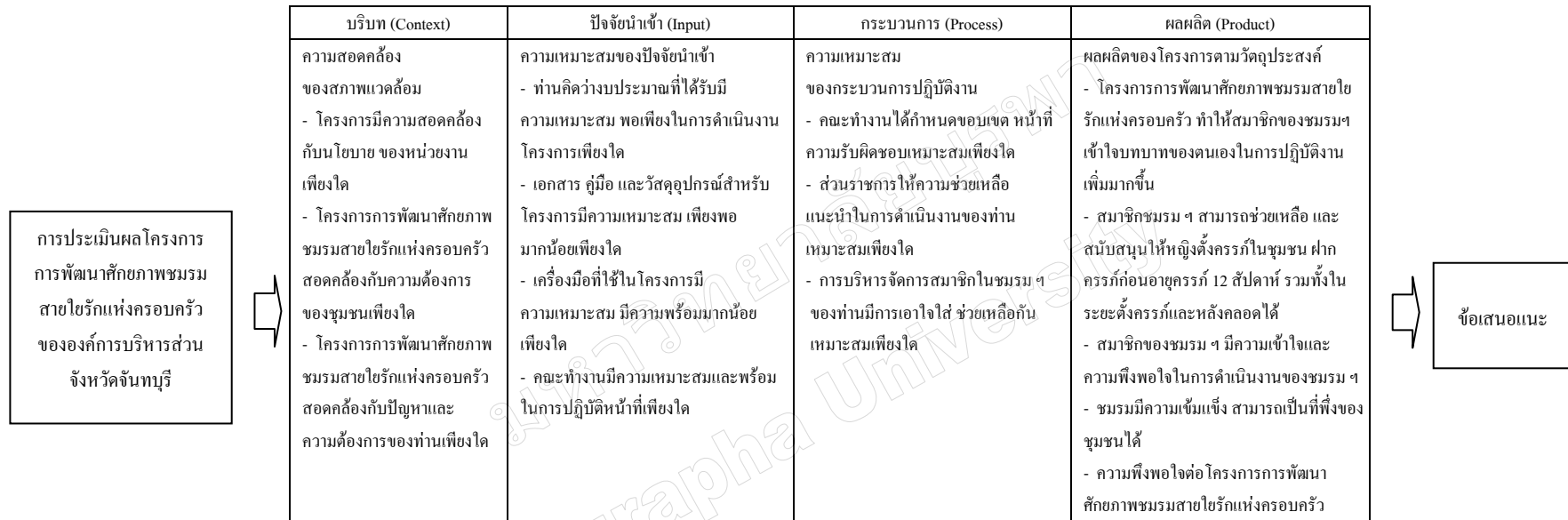
ข้อค้นพบจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการสำเร็จ มาจากปัจจัยสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) การมีคณะทำงานของหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ 2) ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในหมู่บ้าน 3) ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ของรัฐ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยความเชื่อมั่นต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพและมีคุณค่าของตนเอง ควรส่งเสริมให้ชุมชนได้เห็นคุณค่าของตนเอง นำศักยภาพที่มีอยู่มาสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพทำให้เชื่อในพื้นฐานว่ากระบวนการพัฒนาศักยภาพบุคคล ส่งผลให้องค์กรรวมถึงหมู่บ้าน/ชุมชน เกิดความเข้มแข็งได้ ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชน ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน (Process) ด้านผลผลิต (Product) และปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการ ซึ่งสามารถนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำแบบจำลอง CIPP Model ของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) มาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยกรอบแนวคิดในการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

การประเมินผลแบบจำลอง CIPP Model ของ สดฟเฟิลบีม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย